

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1918 kl. 1 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande
nr 7 i anledning av herrar Eronns och Vennerströms motion, nr 245, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens medverkan till upptagande av i flottleder sjunket virke.*

Närvarande: Herrar Andersson i Fiskebäckskil, Hagman i Domnarvet*, Ödström*, Eliasson*, Aarnseth, Pehrsson i Bramstorp*, Hedin, Björklund, Edberg och Werner.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren av herrar Eronn och Vennerström väckt motion, nr 245, som för förberedande behandling hänvisats till utskottet, hava motionärerna hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt och under vilka villkor, genom statens medverkan, åtgärder kunde vidtagas för upptagandet av i flottleder sjunket virke, under förutsättning att det allmänna komme i åtnjutande av skäligen del av den uppkommande vinsten.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utlåtande avgivits av kungl. domänstyrelsen ävensom av svenska flottningsschefföreningen, svenska trävaruexportföreningen samt Sveriges skogsägareförbund; och äro nämnda utlåtanden härvid fogade såsom bilagor.

Utskottet.

Uti förevarande motion har till behandling upptagits ett ämne av stor räckvidd och ur flera synpunkter betydelsefull art.

Att så är förhållandet, framgår redan därav, att det i motionen avhandlade spørsmålet hänför sig till en av vårt lands allra viktigaste näringskällor, skogshanteringen, och det pågående arbetet för förbättrat utnyttjande av det säregna kommunikationsmedel (flottningen), av vars rationella utveckling berörda näringsgren är i väsentligaste mån beroende.

Även om det ifrågasvarande spørsmålet icke står i allra främsta ledet av hithörande frågor, giver likväl även en ytlig granskning av spørsmålet vid handen, att det är fråga om ett förhållande av ur nationalekonomisk synpunkt icke oväsentlig betydelse.

Utav det av de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga år 1916 avgivna betänkande med förslag till ny flottningsslagstiftning inhämtas bl. a., att totala flodområdesarealerna till 30* flottleder inom Sverige utgöra 253,400 kvadratkilometer eller c:a 56,5 % av hela landets yta. Den beräknade skogsmarksarealen för ifrågasvarande 30 flodområden uppgår till 139,610 kvadratkilometer, eller, då all skogbärande mark inom landet beräknas till 216,236 kvadratkilometer c:a 64,5 % av all skogbärande mark inom landet. De sakkunniga beräkna, att de svenska flottlederna hava en sammanlagd längd av minst 30,000 kilometer och nämna till jämförelse, att samtliga järnvägar i Sverige vid slutet av år 1914 hade en längd av endast 14,644 kilometer och att hela jordens omkrets vid ekvatorn uppgår till 40,000 kilometer.

Mängden av det under varje år sjunkna virket uti ovannämnda 30 flottleder har uti den av motionärerna åberopade av flottledsingenjören J. A. Melkersson verkställda utredning, med ledning av antalet flottgodsenheter, medelkubikinnehållet av den årliga flottgodsmängden och en medelsjunksningsprocent av 2,5 beräknats till 8,663,000 engelska kubikfot verklig massa. Värdet härav har beräknats till 2,600,000 kronor.

Dessa beräkningar hava emellertid uti det av svenska flottningsscheffsföreningen i ärendet avgivna utlåtandet gjorts till föremål för en kritisk granskning. Föreningen kommer emellertid efter denna granskning till det resultatet, att årsförlusten genom sjunket virke kan sättas till 1,260,000 kronor.

I detta sammanhang må anmärkas, att flottning i större utsträckning i våra flottleder bedrivits alltsedan 1840-talet och att sjunksningsprocenten

* Angående ytterligare 23 flottleder i Norrland och Värmland samt åtskilliga flottleder i övriga delar av landet hava statistiska uppgifter icke stått de sakkunniga till buds.

under tidigare år, då kvantiteten flottat virke visserligen var betydligt mindre än under senare tider, ändock ställde sig relativt hög, beroende, såsom Melkersson i sin utredning uppgivit, därpå att flottningen tidigare ofta var två- eller flerårig.

Enligt utskottet meddelad upplysning anses det å botten av våra flottleder kvarliggande virket, som i allmänhet läter vara av god beskaffenhet, representera ett sammanlagt värde av minst 100,000,000 kronor.

Motionärerna synas närmast hava avsett att få till stånd en utredning om, i vad mån staten kunde direkt medverka till upptagande av de värden, som, enligt vad påvisats, för närvarande kvarligga i våra flottleder.

En närmare granskning av såväl motionens kläm som ock den av motionärerna såsom motivering åberopade framställning av flottledsingeniören Melkersson giver emellertid oförtydligt vid handen, att en sådan utredning i sin ordning måste betinga en föregående undersökning av de rättsliga förhållanden, vilka äro förknippade med det sjunkna flottningsvirkets tillvaratagande.

Ur denna synpunkt har utskottet ansett sig böra lämna följande kortfattade framställning rörande vissa hithörande rättsförhållanden.

Uti 18 § av flottningsstadgan den 30 december 1880 stadgas, att om i allmän flottled virke *sjunkit å ställe, där det kan vålla uppgrundning eller annan olägenhet*, konungens befallningshavande skall om dylikt virkes bortskaffande äga enahanda vårdnad som i 17 § 1 momentet samma stadga om underhåll av flottningsbyggnad sägs, d. v. s. konungens befallningshavande äger tillhålla de flottande att undanröja den uppkomna olägenheten eller på deras bekostnad avhjälpa densamma (låta upptaga det sjunkna virket). Strandägare eller annan, som av virkets kvarlämnande kan lida men, äger även rätt att, efter tillsägelse till flottningsstyrelsen eller den, som inom distriktet förestår flottningen, samt efter det olägenheten blivit av kronobetjänt i orten vid syn på stället vitsordad, på de flottandes bekostnad upptaga det sjunkna virket. Sålunda upptaget virke må till kostnadernas betäckande säljas å offentlig auktion.

Utöver ovannämnda stadganden innehåller nu gällande flottningslagstiftning inga som helst bestämmelser angående rätten att förfoga över sjunket flottgods.

Ej heller i det av ovannämnda sakkunniga utarbetade förslaget till lag om flottning i allmän flottled har dylik bestämmelse upptagits. I

förslagets 73 § hava meddelats föreskrifter huvudsakligen motsvarande dem, som återfinnes uti 18 § av nu gällande flottningsstadga, men hava de sakkunniga icke vare sig i sammanhang härmed eller eljest berört frågan om rätten att upptaga sjunkvirke i fall, där någon olägenhet för flottleden eller strandägare därav icke kan direkt påvisas.

Exempel på att rättsförhållandena rörande sjunket flottvirke i allmänhet ansetts böra i lag regleras, erbjuda våra grannländer, Finland och Norge.

I Finland äro bestämmelser om flottning av skogsalster intagna uti 2 kapitlet av 1902 års lag om vattenrätten. Nämnda kapitel 18 § innehåller i första momentet bestämmelse därom, att virke, som sjunkit, eller i sjunkande tillstånd finnes i vattnet och icke ofördröjligen borttages, må av vattnets ägare eller annan, som därav lider men, upptagas och att sådant virke under viss förutsättning tillfaller honom. I andra momentet av samma § heter det emellertid vidare: »*Sjunket virke, som icke av ägaren upptages inom ett år, anses som övergivet.*»

I Norge har likaledes meddelats bestämmelser angående sjunket virke, även om det icke direkt medför något hinder eller men för flottleden eller strandägare. Men dessa bestämmelser hava icke upptagits i den allmänna flottningsslagsstiftningen (Lov om Vasdragens Benyttelse m. v. av den 1 Juli 1887). De återfinnas uti en den 12 juli 1848 utfärdad »lov om krabastömmar». Med krabastömmar förstås omärkt virke eller sådant virke, vars ägare ej är känd. Enligt nämnda lag må konungen lämna medgivande åt tömmerdirektioner eller flottningsintressentskap eller, där sådana ej finnas, åt enskild ägare av länsor att tillvarataga krabastimret och använda det till förmån för flottledens förbättrande, såsom till dess upprepning, forsars utsprängning, dammars uppförande och underhåll m. m. Konungen må dock tillåta annan användning av det upptagna virket, såvitt beträffande viss flottled särskilda omständigheter därtill giva grundad anledning. Vid tillstånds meddelande skall fastställas reglementet rörande virkets försäljning och inkomstens användande, och bör reglementet innehålla nödiga föreskrifter, huru ägare av timret skola få tillfälle att anmäla sig och styrka sin rätt därtill. Redovisning för inlutna medels användande skall tillika avlämnas av vederbörande på tid och sätt, som konungen bestämmer. Uti 4 § av lagen är stadgat, att »*bundstömmar eller sunket tömmer*» skall behandlas på samma sätt som krabastömmar, då det upptages.

Emellan den finska rättens ståndpunkt och den, som kommit till ut-

tryck i den norska lagen om krabastömmar, föreligger sålunda en viss olikhet. Den finska lagen meddelar en allmänt civilrättslig bestämmelse enligt vilken sjunket flottningsvirke efter viss bestämd tid anses vara utan ägare (res derelicta). Efter denna föreligger alltså, därest andra lagbestämmelser ej meddelats, rätt för envar, korporation såväl som enskilda, att tillgodogöra sig det sjunkna virket.

Den norska lagen utgår från ett antagande, att det sjunkna virket blivit av vederbörande ägare övergivet, och därför därest ägarne ej i viss föreskriven ordning göra sin rätt gällande, må disponeras av andra än ägarne. Men samtidigt fastslår lagen, att den genom sådant virkes försäljning uppkomna vinst skall användas i allmännyttigt syfte, i regel till flottledens underhåll och förbättring. Någon allmän rätt för enskilda att tillgodogöra sig virket innebär sålunda icke den norska lagstiftningen.

Att med den ställning lagstiftningen i vårt land intagit till förevarande spörsmål en viss osäkerhet skall göra sig gällande i fråga om rätten att förfoga över det i flottlederna sjunkna virket, ligger i öppen dag.

I visst avseende har spörsmålet varit föremål för behandling av de sakkunniga för avgivande av förslag till ny flottningslagstiftning. Uti ett den 14 mars 1907 avgivet utlåtande i anledning av norrlandskommitténs förslag till ändringar i flottningsstadgan hade svenska flottningsschefföreningen anmärkt, att den föreställningen vore ganska allmän, att en var ägde rätt att ur allmän flottled tillgripa och tillgodogöra sig *omärkt* virke, och till följd härav vore det ej ovanligt, att strandägarne utefter flottlederna här och var tillägnade sig sådant virke, utan att det kunde förhindras av flottningsföreningarna; det vore därför önskligt, att ett stadgande gäves, innefattande förbud att ur allmän flottled upptaga *omärkt* virke samt bemyndigande för vederbörande flottningsförening att, i fall av förbudets överträdande, såsom målsägare anmäla överträdelsen till åtal av allmän åklagare.

Delvis i anledning av denna hemställan hava de sakkunniga i förslaget (68 § 2 mom.) upptagit den bestämmelsen, att *omärkt* eller *otydligt märkt* flottgods ej må i andra fall, än i 73 och 74 §§ omförmålas d. v. s. där virket vållar skada, utan flottningsstyrelsens medgivande upptagas ur allmän flottled.

Enligt de sakkunnigas motivering grundar sig den sålunda föreslagna bestämmelsen på den, även med nu gällande lagstiftning rådande uppfattningen, att flottningsföreningens styrelse under flottningen omhänderhar

allt flottgodset å de flottandes vägnar och bör tillvarataga deras rätt under transporten. I följd av att ingen viss flottande kan påstå sig vara ägare till det omärkta virket, anföra de sakkunniga vidare, hade den uppfattningen utbredd sig, att det vore ingens tillhörighet och sålunda föremål för en vars ockupationsrätt. Att dylikt virke, som väl rätteligen kunde anses tillhöra samtliga flottande gemensamt, skulle opåttalt kunna tillgripas av vem som helst, borde naturligtvis förhindras.

En bestämmelse sådan som den av de sakkunniga här föreslagna, väl närmast avseende ännu flytande virke, skulle emellertid uppenbarligen i realiteten även komma att innebära hinder för annan än flottningföreningen, att ur flottleden upptaga *sjunket* virke, märkt eller omärkt.

Men härvidlag torde böra anmärkas, att under nu rådande förhållanden möjlighet icke synes hava saknats för enskilda att kunna tillgodogöra sig dylikt virke.

I åtskilliga fall hava konungens befallningshavande sålunda på därom gjord ansökan meddelat enskilda personer tillstånd att ur flottleder upptaga *sjunket* virke.

Till stöd för dylikt tillstånds beviljande synes konungens befallningshavande hava åberopat vissa äldre författningar, nämligen kommerskollegii kungörelse den 27 juli 1829 angående rättighet att från havsbotten upptaga övergivna fartyg och varor, generaltullstyrelsens cirkulär den 8 december 1830, innefattande föreskrifter rörande tillämpningen av nämnda kungörelse, samt kommerskollegii kungörelse den 20 september 1840 angående rättigheter och skyldigheter för dem, vilka upptaga *sjunket* gods, som av ägare blivit övergivet.

Bortsett från frågan om nämnda författningars tillämplighet uti nu ifrågavarande hänseende, lär dock, enligt vad upplyst blivit, tillstånd till upptagande av i flottled *sjunket* virke numera sällan eller aldrig beviljas af konungens befallningshavande, så länge flottleden icke blivit avlyst.

Den härövan lämnade framställningen giver enligt utskottets förmenande vid handen, att statens medverkan till uppnående av det i motionen angivna syfte i första hand torde böra äga rum genom ävägbringande av en lagstiftning, varigenom de rättsliga förutsättningarna bliva fastslagna, varunder staten eller enskilda må kunna tillgodogöra sig i flottleder *sjunket* virke. Och då frågan om en revision av gällande flottningslagstiftning för närvarande står på dagordningen, anser utskottet, att den utredning, som måste föregå en lagstiftning angående förevarande spörsmål,

nu lämpligen bör företagas i sammanhang med arbetet rörande flottning-lagstiftningen i övrigt.

På resultatet av den blivande utredningen i ämnet torde böra bero, vilket av de olika sätt, som för hithörande frågors lösning kunna tänkas ifrågakomma, bör såsom det för svenska förhållanden lämpligast och bästa godtagas.

I detta sammanhang vill utskottet emellertid betona önskvärdheten av, att, vilken lösning av frågan som än kan komma att väljas, det allmänna direkt eller indirekt tillförsäkras vederbörlig andel i uppkommande vinst vid upptagande och försäljning av sjunket flottgods.

Vid bedömandet av frågan om, huruvida staten genom *lagstiftningsåtgärder* kunde medverka till uppnående av motionens syfte, har utskottet ansett sig kunna lämna å sido frågan om de tekniska svårigheter, som kunna möta för ett rationellt utnyttjande av de värden, som representeras av de i våra flottleder sjunkna virkesmängderna.

Annorlunda har förhållandet varit, då utskottet till granskning upptagit motionärernas hemställan om utredning rörande en *direkt* medverkan från statens sida för upptagande av sjunket flottningvirke. Vid en sådan granskning har utskottet givetvis icke kunnat undgå att taga i övervägande, i vad mån en dylik statens verksamhet kunde antagas komma att leda till praktiska resultat.

Vad som anförts uti de i ärendet avgivna utlåtandena rörande de tekniska svårigheter, som äro förenade med upptagande i större utsträckning av sjunket virke och disponerandet av dylikt virke, har utskottet väl funnit vara av sådan beskaffenhet, att tveksamhet kunde uppstå om, huruvida erforderlig förutsättning förefunnes för den av motionärerna i denna del av motionen föreslagna utredningen.

Utskottet har emellertid ansett sig böra stödja motionärernas ifrågasvarande framställning.

För utskottet har det framstått såsom uppenbart, att *storleken* av de värden, vars tillvaratagande vore syftet med motionen, *i och för sig* utgjorde tillräcklig motivering för en utredning rörande statens medverkan till berörda syftes uppnående. Utskottet anser, att tillvaratagandet av nämnda värden måste betraktas såsom ett intresse av ur nationalekonomisk synpunkt ej ringa vikt.

Men härtill kommer att, enligt vad vid ärendets behandling inom

utskottet blivit upplyst, skäl icke torde saknas för antagande, att uti de avgivna utlåtandena svårigheterna för ett rationellt utnyttjande av det sjunkna flottningsvirket blivit åtminstone i någon mån överskattade.

Utskottet vill framhålla, att såvitt handlingarna giva vid handen, hittills ej ens från flottningsföreningarnas sida i större utsträckning företagits försök med upptagning av sjunket flottningsvirke, vadan någon vidsträcktare erfarenhet härutinnan överhuvudtaget ännu icke torde föreligga.

Domänstyrelsen förmenar visserligen, att all försöksverksamhet å ifrågavarande område bör överlåtas åt den enskilda verksamheten, men denna uppfattning kan utskottet på grund av nu angivna förhållanden icke dela.

Utskottet håller fastmera före, att statens direkta deltagande uti den ifrågavarande verksamheten möjligen skulle kunna medföra ett allmänt stegrat intresse för sådan verksamhet. Och utskottet anser icke uteslutet, att detta stegrade intresse i sin ordning kunde leda till ökad utveckling i fråga om de tekniska hjälpmedlen för verksamhetens bedrivande och även åstadkomma att ekonomiska eller andra svårigheter bleve i görligaste mån övervunna.

På grund av vad här ovan anförts, får utskottet sålunda hemställa,

att andra kammaren måtte i anledning av herrarnas Eronns och Vennerströms motion, nr 245, för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på vad sätt staten må kunna genom lagstiftnings- och andra åtgärder medverka till att i flottleder sjunket virke tillvaratages, under iakttagande av att det allmänna kommer i åtnjutande av skälig andel i därvid uppkommande vinst.

Stockholm den 23 april 1918.

På utskottets vägnar:

K. A. ANDERSSON.

*Bilaga 1.**Till Konungen.*

Uti en inom den nu församlade riksdagens andra kammare väckt motion nr 245 hava herrar R. Eronn och I. Vennerström på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vad sätt och under vilka villkor, genom statens medverkan, åtgärder må vidtagas för upptagandet av i flottleder sjunket virke, under förutsättning att det allmänna komme i åtnjutande av skälig del av den uppkomna vinsten. Sedan förenämnda motion remitterats till andra kammarens tredje tillfälliga utskott, och utskottet anhållit, att domänstyrelsens utlåtande måtte i ärendet inhämtas, har styrelsen genom nådig remiss den 12 innevarande februari månad anbefallts avgiva sådant utlåtande, och får styrelsen till åtlydnad härav med remissaktens återställande i underdånighet anföra följande:

Motionärerna hava som stöd för sin hemställan åberopat en på deras begäran av flottledsingenjören J. A. Melkersson i ärendet verkställd utredning. I denna utredning framhålles visserligen, att de siffror, som där angivits för att visa värdet av det virke, som årligen i de större flottlederna försvinner genom sjunkning, äro approximativa. Det oaktat anser sig domänstyrelsen böra något uppehålla sig vid de framlagda beräkningarne.

Först får då framhållas, att den angivna medelsjunkningsprocenten torde vara för högt angiven. I regel torde densamma icke kunna sättas högre än till 1 $\frac{1}{2}$.

Likaså är värdet av det sjunkna virket för högt beräknat. I motionen har detsamma nämligen beräknats efter medelvärdet av allt det flottade virket. Detta är emellertid icke alldeles riktigt, då i huvudsak endast virke av yngre skog företrädesvis av furu samt avfallsvirke, hårt skadat av röta, — kolved av sämre beskaffenhet — till någon större del äro utsatta för risken att sjunka under flottningen.

I fråga om virke av nyssnämnd beskaffenhet kan domänstyrelsen instämma i den i motionen uttalade åsikten, att detsamma icke avsevärt försämras genom att en längre tid hava legat i vattnet. Beträffande åter sågtimmer, vilket i allmänhet numera flottas obarkat och som sjunkit i flottlederna och blivit inbäddat i sand, har man gjort den erfarenheten, att då vattnet intränger emellan veden och barken massor av sand medfölja. Härigenom åstadkommes vid dylikt virkes försågning så stor skadegörelse å sågbladen och virket, att sådant timmer ej anses kunna försågas utan böra användes för annat ändamål, varigenom det givetvis förlorat högst betydligt i värde.

Även om man skulle genom annat beräkningssätt än som i motionen använts kunna erhålla ett approximativt och lägre värde å det virke, som årligen genom sjunkning i flottlederna undandrages industrien, så är det dock ej möj-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 13 saml. 3 avd. 7 häft. (Nr 7.) 2

ligt att återvinna detta värde i sin helhet. Dels måste man nämligen räkna med betydliga omkostnader för virkets upptagning och torkning å land, innan detsamma ånyo kan nedläggas i flottleden, dels också taga i betraktande, att detta sjunkna virke är fördelat i kanske hundratusentals poster spridda över två tredjedelar av rikets hela areal, varigenom värdet å nästan varje sådan post ytterligare förringas.

Det är därför mer än sannolikt, att även om i vissa fall, beroende på de lokala förhållandena, ett upptagande av sjunket flottgods skulle komma att visa sig medföra ekonomisk vinst, endast en jämförelsevis ringa del av det sjunkna virket skall kunna med utsikt till förtjänst återupptagas ur flottlederna.

Om domänstyrelsen sålunda ej kan dela motionärernas syn på den föreliggande frågan, att det sjunkna flottgodset skulle representera en i så hög grad värdefull tillgång på råvara, vill styrelsen dock obetingat vitsorda alla de svårigheter, som skulle möta ett genom statens försorg anordnat upptagande av sådant virke, och vilka även i motionen framhållits.

Med hänsyn därtill att ännu ej några mera allmänt tillämpliga metoder för upptagning av sjunket flottgods blivit, så vitt känt är, utexperimenterade, och då det under sådana förhållanden synes bäst att åt den enskilda företagsamheten, som endast tager hänsyn till företagets ekonomiska bärighet, överlämna fullföljandet av redan påbörjat försöksarbete på detta område, får domänstyrelsen i underdånighet för närvarande avråda varje försöksverksamhet från statens sida med upptagande av sjunket flottgods.

Då emellertid med motionen avsetts en utredning angående de med det väckta förslaget sammanhängande spörsmålen, anser sig styrelsen ej böra avstyrka en sådan.

Stockholm den 23 februari 1918.

Underdånigst:

Karl Fredenberg.

Gustaf Cassel.

R. Wikander.

Bilaga 2.

Till Riksdagens Andra kammares tillfälliga utskott nr 3.

I skrivelse av 1918 $\frac{5}{2}$ har Ni lämnat Svenska Flottningschefsföreningen tillfälle att yttra sig över motion nr 245 av herrar Eronn och Vennerström om skrivelse till Kungl. Maj:t angående *statens medverkan till upptagande av i flottleder sjunket virke*. I det vi tacka för tillmötesgåendet, tillåta vi oss härmed avge följande

Utlåtande.

Vi skola då till en början upptaga till granskning de data, som motionärerna åberopa.

Som synes äro dimensionerna inom olika vattendrag betydligt växlande, men torde man för en överslagsberäkning lämpligen kunna stanna vid c:a 5 f³, då vi anse decimalens medtagande olämpligt vid en så schematisk överslagsberäkning, som det här är fråga om.

Då emellertid flertalet sjunkvirke utgöres av småvirke, varemot sågtimret endast undantagsvis går till bottnen, kan man ej sätta medelkubiken å sjunket flottgods högre än 3,5 f³.

Medelpriset uppgives av motionärerna till 0,30 kr. / f³, mot vilket vi icke hava någon invändning att göra, ehuru vi med hänsyn till sjunkvirkets kvalitet anse detsamma som maximivärde.

Sjunksningsprocenten är likaledes en mycket svårbedömd faktor, då ytterst få undersökningar verkstälts rörande densamma. Som allmänt omdöme kan framhållas, att den inom vårt land är anmärkningsvärt låg och sannolikt ännu ej i medeltal bör sättas så högt som motionärernas 2,5 % årligen. För att klargöra spörsmålet tillåta vi oss i det följande meddela några data ur flottsningchefens O. J. Näslunds avhandling »Utredning rörande sjunktimmer i Gimåns allmänna flottleder under 10-årsperioden 1906—15» (Flottsningstidskrift s. 435), vilken är den fullständigaste undersökning av detta slag, som företagits i Sverige och som i stort sett kan anses karaktäristisk för förhållandena.

Man finner sålunda i tab. 2, huru sjunksningsprocenten är i oavbrutet tilltagande i samma mån som klenvirkesgodset ökat från 12,35 % (1906) till 39,67 % (1915) av hela flottgodsmängden.

Tab. 2. Gimåns sjunksningsprocent
1906—15.

År	Sjunksningsprocent
1906—07	0,66
08—10	0,82
11—12	1,67
13	1,82
14—15	1,95

Till ytterligare klargörande av företeelsen, hänvisas till tab. 3, varav framgår, i vilket förhållande sjunksningsprocenten står till tillsläppningsprocenten av de olika dimensionerna.

Tab. 3. Gimåns sjunksningsprocent för olika virkesdimensioner 1906—15.

Flottgods-diameter	Sjunksningsprocent
>11	0,33
8—11	0,50
5—8	0,66
<5	1,50

I Gimån är emellertid sjunkningsprocenten högre än i de flesta andra älvar, genom att flottningstiden i allmänhet utsträcker till hela sommaren och flottleden till största delen utgöres av sjöområden.

I genomsnitt för alla norrländska älvar torde därför f. n. kunna beräknas en sjunkningsprocent i genomsnitt av högst 1,5.

I samband härmed tillåta vi oss även erinra om, att man ofta missuppfattar sjunkningsprocentens betydelse, i det att man därmed åsyftar icke blott i egentlig mening sjunket virke, utan även över huvud taget allt försvunnet virke. Så t. ex. förekommer tyvärr olovligt tillgrepp av virke i ganska stor utsträckning, särskilt under dessa krisår, varvid i synnerhet de mindre virkessorterna såsom massaved och kolved tagas till bränsle.

Årsförlusten genom sjunket virke skulle enligt våra slutsatser således kunna sättas till c:a $80,000,000 \times 3,5 \times 0,30 \times 0,015 = 1,260,000$ kr., således ej ens halva det belopp, motionärerna antagit.

De åtgärder, som vidtagits för att bärga sjunket och sjunkande virke, hava hittills så gott som uteslutande ålegat flottningsföreningarna, vilka kooperativa sammanslutningar icke böra åläggas uppgifter, som kunna åsamka intressenterna förluster. Av detta skäl har också upptagandet av sjunkvirke kunnat äga rum i mycket begränsad omfattning, varom tab. 4 vittnar.

Tab. 4. Klarälvens upptagna sjunkvirke.

År	Upptaget sjunkvirke st.	Totala antalet flottgods st.	Kostnad för upptagning av sjunkvirke kr.	Total flottningskostnad kr.
1913	25,658	3,833,124	10,911	391,290
14	5,049	4,877,062	1,435	487,782
15	15,075	4,814,321	5,795	469,154
16	8,243	5,309,666	5,547	687,218

Som synes varierar upptagningen av sjunkvirke pr år högst betydligt, beroende på tiden för flottningens avslutande. De år sorteringen pågår sent inpå hösten, finnes ej folk tillgängligt för att taga itu med upptagning av sjunkvirke.

Då Klarälven hör till de flottningsföreningar, där intresset för sjunkvirkets upptagande är jämförelsevis stort och förhållandena gynnsamma för detta arbete, inses att det är ett synnerligen vanskligt företag, som motionärerna vilja inleda staten i. Och från andra platser, särskilt i Norrland, äro resultaten ännu mera nedslående.

Till förklaring av detta vårt påstående vilja vi lämna följande upplysningar. Arbetet med upptagande av sjunkvirke har hittills i regel endast kunnat utföras för hand som övertvattensarbete, ty dykare och det fåtal patenterade hjälpmedel (6 st.), som stå till vårt förfogande, hava icke visat sig användbara med undantag för bärgning i lugnvatten vid magasinen, varest det dock endast i sällsynta fall kommit till användning. Härtill komma svårigheterna att se det sjunkna timret genom vattnet och flottningssäsongens fortgående utsträckning till att flerstades omfatta hela den isfria perioden, varför tiden för åtkomsten av sjunkvirke i hög grad begränsas. Vidare har erfarenheten överallt visat, att, om man även

lyckas draga upp något timmer i flottlederna, detsamma även efter ett par års torkning visat sig sakna flytningsförmåga för längre tidrymd än några timmar, varför detsamma måste förbrukas på eller i närheten av uppdragningsplatsen. Finnes då icke såg i närheten, får virket ligga onyttjat eller kolas, vilket senare förfarande i de flesta fall ställer sig oekonomiskt. Härav torde framgå, att det upptagna sjunkvirket ofta har ett mycket ringa värde och att på grund härav upptagande av sjunkvirke i flottlederna ej går för sig i nämnvärd mån, samt att det huvudsakligen är i magasinen vid älvmyningarna dylikt kan äga rum med någorlunda gott ekonomiskt resultat.

Sammanfattas ovanstående, kan med fog påstås, att någon ytterligare upptagning av sjunkvirke utöver de högst obetydliga mängder, som flottningsföreningarna redan nu bärga, icke kan förväntas av tekniska och ekonomiska skäl.

Se vi på frågan ur rättslig synpunkt, torde motionärernas förslag eventuellt kunna medföra kränkning av både allmän och enskild rätt. Ty gällande och ifrågasatt lagstiftning skyddar flottningsföreningarnas verksamhet i det allmännas tjänst och flottgodsägarnes virke. Och att staten skulle kunna bedriva upptagande av sjunkvirke annat än genom just flottningsföreningarna är omöjligt af rättsliga, tekniska och ekonomiska skäl. Ett ingripande av staten torde därför endast kunna gagna den enskilde flottgodsägaren, men detta förutsätter, att staten håller flottningsföreningarna skadeslösa för de förluster, som uppstå vid försök att bärga mera virke, än som är ekonomiskt lämpligt för dessa kooperativa företag.

Vi finna alltså, att motionärernas förslag ej kan i sin ursprungliga form gagna flottningsväsendet och skogshandteringen. Men då frågan om sjunkvirke därmed bragts på tal, vilja vi anvisa en utväg, som möjligen kan leda till ett positivt resultat.

Det förhåller sig nämligen så, att sjunkningsprocenten i hög grad är beroende av virkets vattenhalt före utvältningen i flottlederna. Varje skogsman vet också, vilka åtgärder som krävas, för att höja det avverkade virkets flytbarhet, men tyvärr iakttagas dessa metoder ingalunda alltid, ja, kanske mindre ofta och detta både av statens och enskildas skogsförvaltningar. Då det ligger i virkesägarnas eget intresse, att man metodiskt förbereder virkets flytningsförmåga, taga vi för givet, att fortsatt påpekande härav från flottningsbefälets sida så småningom skall medföra större noggrannhet härutinnan, varför ett statsingripande i detta avseende även torde vara överflödigt.

Stockholm 1918 mars 15.

För SVENSKA FLOTTNINGSCHEFSFÖRENINGEN

Nils V. Sandström.

Direktör för Ångermanälvens flottningsförening.

Anton Esseen.

Chef för Nedre och Nedersta Dalälvens flottn.för.

Knut Krook.

Chef för Luleälvs flottn.för.

Hugo Salling.

Chef för Voxnaälvs m. biv. flottn.för.

Paul Lundén.

Chef för Klarälvens flottn.för.

Richard Smedberg.

Kapten i K. Väg- och Vattenbyggnadskåren.

*Bilaga 3.**Till Andra kammarens tillfälliga utskott nr 3.*

I anledning av utskottets remiss å motion nr 245 i andra kammaren får Svenska trävaru-exportföreningen vördsamt anföra följande.

Det spörsmål, som i förevarande motion framställts, har givetvis, dock mest på senaste tiden, varit föremål för virkesägarnas uppmärksamhet.

Nyligen har av flottningsschefen O. J. Näslund — i förbigående en om vårt lands flottningsväsende synnerligen förtjänt man — verkställt en omfattande och systematisk utredning rörande sjunktimmer i Gimåns allmänna flottleder under 10-årsperioden 1906—1915. Då denna utredning torde vara egnad att i stort sett belysa förhållandena i allmänhet, må därur meddelas följande.

Under nämnda 10-årsperiod har sjunkningsprocenten i Gimåns flottled varit stadd i en oavbruten stegring från 0,66 % åren 1906—1907 till 1,95 % eller ungefär det tredubbla åren 1914—1915. Denna företeelse åtföljes av en annan nästan parallell företeelse, nämligen den till följd av trämasseindustriens utveckling ständigt fortgående ökningen av det i flottleden utsläppta småvirket. Utsläppningen därav vid 10-årsperiodens slut är ungefär tredubbelt större än mängden vid dess början, nämligen från 12,35 % åren 1906—1907 till 39,67 % åren 1914—1915.

Det ligger nära till hands att antaga ett orsaksförhållande mellan dessa företeelser. Detta framgår ock av utredningen, som visar, att av 11,645 stycken under år 1915 i Gimån upptaget och tummat sjunktimmer, utgörande mer än tredjedelen av årliga sjunkningsmängden enligt medeltalet för 10-årsperioden, det ojämförligt största antalet eller 61,83 % utgjordes av småvirke, d. v. s. under 5". Detta förhållande åter sammanhänger närmast därmed, att småvirket till följd av dess vanligtvis ringa myckenhet av kärna och ofta förekommande frodväxthet lättare uppsuger vatten än äldre timmer med fastare ved och större kärna. På den tid, då flottningsgodset till övervägande delen utgjordes av gammalt grovt timmer, torde alltså sjunkningen hava varit jämförelsevis mindre betydande.

Sjunkningsprocenten är ganska olika i olika flottleder, förnämligast beroende av — utom naturligtvis flottledens längd och den snabbhet, varmed flottningen och utsorteringen kunna ske — timrets ålder och beskaffenhet. I två så nära liggande flottleder som Ljungan och Indalsälven har, enligt uppgift av flottningsföreningarnas ombudsman, Fr. Almberg, sjunkningsprocenten varit i Ljungan under 6-årsperioden 1907—1913 endast 0,6, medan den i Indalsälven under 6-årsperioden 1906—1912 utgjorde 1,5. Under de allra sista åren torde den i Indalsälven hava uppgått till något över 2 %.

I här ovan angivna siffror rörande sjunktimmer har ej inräknats kolved, vilket virkesslag är underkastat en mycket större sjunkning.

Det mesta av det sjunkna virket torde vara att finna dels å de platser, där virket i större myckenhet blivit nedkört — det har där så gott som omedelbart gått till botten — dels i s. k. edgårdar samt dels och huvudsakligen där större virkesmängder magasinerats, såsom i förvaringsbommarna ovanför skiljeställena. I älvar med stark slambföring, t. ex. Indalsälven, blir sjunktimret inom mycket kort tid överslammadt, vadan möjlighet att återfinna det blir så gott som utesluten,

men i andra älvar, där slambföringen är obetydlig, t. ex. Ljungan och dess sjöar, är svårigheten att återfinna det sjunkna timret betydligt mindre.

Upptagning av dels sjunkvirke och dels s. k. dykare, d. v. s. sjunkande timmerstockar, som stå upprätt i vattnet, har genom flottningsföreningarnas försorg under de senare åren ägt rum i delvis rätt stor utsträckning. Sålunda har uppgivits att i Ljungan årligen uppdragas mellan 10,000 och 20,000 klampar. Detta virke ilanddrages och upplägges till torkning till påföljande år, då det medtages i flottningen. Huru mycket därav verkligen framkommer till bestämmelseorten, är emellertid ännu ej uttrönt, men det antages, att större delen nog åter sjunker, innan det hinner fram.

Att tillvaratagandet av bärgat sjunkvirke medför även andra utgifter än dem, som äro förenade med själva förundersökningen och upptagningen, belyses av ett uttalande av flottningschefen i Ljusne älvs flottningsförening K. F. Lundberg. Sedan upptagningen av sjunkvirke ägt rum vid lågt vattenstånd, har man först att ro stockarna i land. Enär skillnaden i vattenhöjd i denna flottled växlar med ånda till 6 meter, måste stockarna köras högt upp på land och där ströläggas. Och under hela den tid, de kvarligga för torkning, skall i regel plats-hyra betalas.

I detta sammanhang må anmärkas, vad föreningen inhämtat från Klarälvens flottled. Flottningsföreningen hade där för några år sedan beslutit, att sjunktimmer skulle uppdragas på stränderna och att virkesägarna skulle äga att var för sig taga igen sina stockar, sedan uppdragningskostnaden gäldats. Det visade sig emellertid, att kostnaden för upptagandet, särskiljandet av vad som tillhörde den ene och den andre samt tillvaratagandet därefter av en stock här och en stock där ställde sig alltför hög. Det har därför beslutits, att dylikt ilanddraget virke må av flottningsföreningen användas eller försäljas till flottledens fromma.

*

Att, oaktat de stora förluster, som drabba virkesägarna genom virkets sjunkning i flottleden, ansträngningarna icke taget större fart än som skett för att genom virkets upptagning minska dessa förluster, är utan tvivel beroende av flera orsaker. De försök, som flerstädes gjorts att, även i större skala, upptaga sjunktimmer hava, trots vissa förutsättningar för en ekonomiskt lycklig utgång, icke visat sig mycket uppmuntrande. Detta sammanhänger givetvis främst med svårigheten att på de trakter, där sjunkvirket upplagts, vinna en tillräckligt lönande avsättning för detsamma. Stora upptagningskostnader och ringa eller ingen efterfrågan på det upptagna äro alltså stötestenar, som icke ens det enskilda intresset kunnat övertvinna i flottleder, där möjlighet ansetts föreligga för återvinning av det förlorade. Beträffande åter andra flottleder, har man säkerligen med känedom om där rådande förhållanden ansett lönlöst att ens göra försök till sjunkvirkets bärgande. Om således det enskilda intresset icke kunnat frandriva en i större utsträckning skedd upptagning av sjunkvirke, så torde med skäl kunna betvivlas, att statens medverkan till en sådan upptagning skall leda till bättre resultat. Under gynnsamma förhållanden skulle väl en eller annan enstaka gång före-

taget kunna lämna någon vinst, men i regel torde det vara på förhand dömt att misslyckas.

Då länsmyndigheterna, såsom på senare tiden skett, i regel avslagit enskildas ansökningar att få upptaga sjunket virke, har detta varit föranlett av insikten om svårigheten att åstadkomma en verksam kontroll däröver, att medgivandet ej bleve missbrukat därhän, att även flytande och sjunkande stockar upptagas. Det låter sig ej göra att fastställa, om en uppdragen stock verkligen varit sjunken eller om den varit endast stadd i sjunkande. Dessa senare torde icke under några förhållanden få ingå i upptagningen. Ständiga tvister skulle därför uppstå rörande denna fråga. Dessa tvister skulle ej bliva mindre, om upptagningen bedreves genom statens medverkan. Flottningsföreningens anstalter att i tid rädda vad som kan räddas likasom även virkesägarnas intressen kunna ej trädas för nära. Samtidigt med att flottningsarbetet pågår torde sjunktimmer ej kunna upptagas av någon utomstående. Och då flottningen i de stora älvarna, särskilt deras nedre delar, numera i regel pågår så länge det är öppet vatten, synes föga utrymme finnas för sjunkvirkes upptagning genom åtgärder av annan än flottningsföreningen. Från praktisk synpunkt är utan tvivel bäst, att flottningsföreningarna, såsom även hittills skett, vidtaga åtgärder för bärgande av såväl sjunket som sjunkande virke i den utsträckning, som förhållandena medgiva, och detta så mycket hellre, som det bärgade virket alltid har ringa saluvärde och även från bränslesynpunkt är mindrevärdigt, men däremot är fullt användbart till byggnader i flottleden.

Av vad sålunda anförts framgår, att trävaruexportföreningen hyser mycket ringa tilltro till möjligheten att på det sätt, som med motionen åsyftats, återvinna någon större del av de genom flottgodsets sjunkning förlorade värdena. Vida mera verksamt torde det medlet vara, som av flottningschefen Näslund i hans ovannämnda utredning anvisats, det nämligen att virkesägarna söka noga förebygga virkets sjunkning. I detta hänseende har tydligen virkets uppläggning och torkning före utsläppandet i flottleden en avgörande betydelse särskilt i fråga om småvirket. Och det är att antaga, att i detta hänseende åtskilligt mera kan genom förbättrade förfaringssätt vinnas än hittills skett och att, sedan denna fråga blivit fullt klarlagd, sjunkningsprocenten skall kunna icke oväsentligt nedbringas.

Ovannämnda av flottningschefen Näslund gjorda utredning bifogas under anhållan, att densamma måtte till föreningen återställas.

Stockholm den 14 mars 1918.

SVENSKA TRÄVARU-EXPORTFÖRENINGEN

Carl Berg.

Bilaga 4.

Till Riksdagens Andra kammarens tillfälliga utskott nr 3.

Genom remiss den 12 februari 1918 har Sveriges Skogsägareförbund satts i tillfälle att yttra sig över herrarnas Eronns och Vännerströms motion i andra kam-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 13 saml. 3 avd 7 häft. (Nr 7.)

3

maren nr 245 rörande statens medverkan till upptagande av i flottleder sjunket virke. I anledning härav får förbundet värdsamt anföra.

Motionärerna sysselsätta sig först med de tekniska möjligheterna för upptagning av sjunkvirke samt påyrka därvid, att genom statens försorg en utredning härom måtte företagas. De ingå därefter på frågan om äganderätten till det sjunkna virket, som eventuellt genom statens medverkan kan komma att upptagas ur flottlederna.

Vad då först beträffar frågans tekniska sida får förbundet anföra:

I motionen har kalkylerats med en medelsjunktionsprocent av $2\frac{1}{2}$. Denna siffra ger ett ungefärligt uttryck åt den procent av det i flottlederna nedlagda virket, som ej kan till virkesägarne redovisas. Däremot är den icke ett uttryck för den rena sjunktionsprocenten. I densamma ingår nämligen även det omärkta virket, som vid sorteringen ej kan identifieras, utan som av flottningsföreningen enligt bestämmelserna i flottningsstadgans § 16 försäljes. Den rena sjunktionsprocenten torde knappast överstiga $1\frac{1}{2}$.

Av det virke, som genom sjunkning förloras, torde huvudparten stanna i flottledernas översta delar. Verkställda undersökningar giva nämligen med full tydlighet vid handen, att i vatten nedlagt virke undergår den största viktökningen under timmarna och dagarna närmast efter nedläggningen i vattnet. Man har vid företagna prov funnit, att av ett i vatten nedlagt virkesparti de olika stockarne under den första veckan efter nedläggningen ökade sin vikt med 11 à 14 %; under andra veckan uppgick den ytterligare viktökningen ej till 1 %; under tredje veckan utgjorde densamma blott cirka $\frac{1}{2}$ %. Härav framgår, att virke, som har benägenhet att sjunka (rötskadat och mycket frodvuxet virke), i regel går till botten tämligen kort tid efter nedläggningen i flottleden. Sjunktionsprocenten är senare mycket låg. På grund härav torde en betydande, ja kanske största delen av det virke, som förloras genom sjunkning, bli liggande i vattendragens översta delar. Här kan emellertid på grund av bristande kommunikationer och de små virkespartier, som äro samlade på varje ställe, upptagning av sjunkvirke i större skala ej ifrågakomma.

Det bör här vidare bemärkas, att det uppe i vattendragens övre delar sjunkna virket, om det bärgas och uppdrages på land samt får torka under en hel sommar, likväl ej kan flottas vidare. Mycket snart efter det att det ånyo nedlägges i flottleden, sjunker det nämligen åter. Flottning av upptaget och torkat sjunkvirke är sålunda omöjlig.

Sedan virket passerat de övre vattendragen, sker sjunkningen, såsom motionärerna även framhållit, dels i de stora sjöarna, över vilka virket bogseras, och dels, före och efter sorteringen, i timmermagasin och vid skiljningsställen. I sjöarna kan, såsom i motionen påpekats, upptagning ej ske, när virket i dessa ligger alldeles för spritt. Återstå då blott timmermagasinen vid älvmyningarna. Vid dessa borde, trots den relativt låga sjunktionsprocenten efter det virket legat en längre tid i vattnet, rätt stora kvantiteter sjunkvirke samlas, när virket i timmermagasinen under långa tidsperioder i stora mängder ligger kvar å samma plats. Även med en mycket liten sjunktionsprocent per år gå å dessa platser småningom betydliga virkespartier till botten. Här är sålunda enda och rätta platsen att upptaga sjunkvirke. Omfattande försök ha även på dessa ställen före-

tagits. För några år sedan lät Dalälvarnes flottningsförening och strömrensningssbolag med särskilt konstruerade apparater igångsätta upptagning ur ett i Dalälvens mynning beläget virkesmagasin, där timmer oavbrutet förvarats i över 60 år. Resultatet blev emellertid, att man lyckades få upp blott cirka 200 timmer och cirka 200 kbm. kolved. Detta så påfallande obetydliga resultat av de med stor apparat igångsatta försöken ger tydligt vid handen, att det sjunkna virket hastigt gräver ned sig i dyn eller vallas över med sand och gyttja. Samma erfarenhet vanns vid den nyligen verkställda urtappningen av sjön Aldertjärn, som intill förra året ingått i Dalälvens flottled och utgjort timmermagasin för Korsnäs sågverksanläggning vid Kastet. Förlidet år leddes flottleden förbi sjön, vilken urtappades. Å botten räknades 100 timmer och cirka 500 stycken bitar av kol- och massaved; en ren obetydlighet sålunda av den virkeskvantitet, som under årtiondenas lopp måste ha sjunkit på denna plats.

Dessa båda exempel ge med full tydlighet vid handen, att det sjunkna virket mycket hastigt försvinner i gyttjan i botten. Erfarenheterna från andra håll gå i samma riktning. Förbundet är på grund härav av den uppfattningen, att några positiva resultat på detta område ej kunna nås. Vilja emellertid statsmakterna för att få frågan grundligt utredd det oaktat igångsätta förnyade försök, vill förbundet givetvis ej avstyrka dylika. Det har ju alltid sitt intresse att få en allsidig undersökning i saken verkställd. Att resultatet av denna kommer att bli negativt, därom är emellertid förbundet, som ovan nämnts, övertygat.

Vad beträffar äganderätten till det sjunkvirke, som eventuellt under statens medverkan kan komma att upptagas, får förbundet framhålla, att det virke, som befinner vara på det sätt märkt, att ägaren kan fastställas, bör till denne efter avdrag av kostnaderna för upptagandet överlämnas. Vad återigen beträffar det virke, i fråga om vilket ägaren ej kan bestämmas, bör, i överensstämmelse med vad i det nya förslaget till lag om flottning i allmän flottled säges beträffande omärkt virke, försäljningsmedlen för virket efter avdrag av upptagningskostnaderna tillfalla flottningsföreningen för att tilläggas de fonder, som föreningen enligt nyssberörda lagförslag äger bilda. Medlen komma ju härigenom det allmänna direkt till godo i form av förbättrade byggnader och anordningar i flottleden.

Stockholm den 5 mars 1918.

Vördsamt

SVERIGES SKOGSÄGAREFÖRBUND

Nils Schager.